Thai Social Science Journal **Original Article**

Received: 21 July 2024 **Revised: 11 August 2024** **Accepted: 25 August 2024**

ปัญหาทางเลือกในการพัฒนารัฐและสังคมไทยในรอบ 20 ปี

Alternative problems in the development of the Thai state and society in the past 20 years

สายันต์ น้อยเวียง[1]

Sayan Noiwiang

บทคัดย่อ

สังคมไทยผ่านการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจมาเป็นระยะ จนกระทั่งปัจจุบันมาถึงจุดสำคัญของทางเลือกในการพัฒนารัฐและสังคมท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมต่างๆในโลก โดยแนวทางการพัฒนารัฐและสังคมไทยที่ผ่านมามีภาครัฐเป็นผู้มีบทบาทกำหนดและเป็นผู้นำทางนโยบายตลอดมา แต่ในระยะ20ปีที่ผ่านมาการปฏิรูปทางการเมืองมีผลทำให้ฝ่ายการเมืองเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายและนำการพัฒนารัฐและสังคม ปัญหาทางเลือกในการพัฒนารัฐและสังคมไทยที่มีแนวคิดและทิศทางที่ไม่เหมือนกันจากยุครัฐบาลทักษิณที่เน้นความทันสมัยจากนโยบายแบบคู่ขนาน มาสู่รัฐบาลพลเอกประยุทธที่ขับเคลื่อนประเทศด้วยนโยบาย ไทยแลน์4.0 ในขณะที่ปัจจุบันสังคมไทยยังไม่อาจแสวงหาจุดสมดุลในทางเลือกการพัฒนารัฐได้อย่างลงตัว ทางเลือหนึ่งที่ควรเลือกคือการพัฒนาเป็นสายกลางที่ทุกสถาบันการเมืองต้องเสียสละเพื่อสังคม

คำสำคัญ: การพัฒนารัฐ ,ทางเลือก, สังคมไทย

[1] นักวิชาการอิสระ; independent academic,Thailand

Corresponding author, e-mail: sayannoiwiang@gmail.com,Tel. 063-0172487

Abstract

Thai society has undergone periodic social and economic development. Until now, we have reached an important point of choice in the development of the state and society in the midst of changes in various societies around the world. The past development guidelines for the state and Thai society have always had the government sector play a role in setting and leading policy, but in the past 20 years, political reform has resulted in the political party playing an important role in setting policies and leading the development of the state and society. Alternative problems in the development of the Thai state and society with concepts and directions that are different from the Thaksin government era emphasize modernity from dual policies to the government of General Prayut, who drives the country with the Thailand 4.0 policy, while at present Thai society is still unable to find a perfect balance in state development options. One option that should be chosen is to develop a middle path where every political institution must sacrifice for society.

Keywords: State development, Choices, Thai society

1. บทนำ

แทบทุกคนไม่อาจปฏิเสธว่าประเทศไทยไม่เปลี่ยนแปลง เมื่อมองภาพประเทศไทยในปัจจุบันจะพบว่ามีความเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเมื่อ 20 ปีที่แล้วเป็นอย่างมากจากประเทศกำลังพัฒนาไปสู่ประเทศที่มีรายได้ปานกลาง เหมือนที่นักเศรษฐศาสตร์การเมืองอย่างผาสุขและเบเกอร์ที่เห็นว่า “ประเทศไทยในปัจจุบันแตกต่างจากประเทศไทยเมื่อทศวรรษที่แล้วอย่างมาก ความเจริญทางเศรษฐกิจที่เริ่มต้นหลังปี 1985 เปลี่ยนแปลงไปมาก” (ผาสุข และเบเกอร์, 2539, น. 1)

เมื่อทบทวนเอกสารต่างๆในไทยมักจะเห็นว่ามีบรรยายถึงความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อนระหว่างปี 2530 ถึง 2538 เหมือนที่ผาสุข พงศ์ไพจิตร และคริส เบเกอร์ เน้นย้ำถึงการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว แต่ขณะเดียวกันมีตัวอย่างที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าประเทศไทยได้เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในช่วงเวลานั้นเป็นต้นมา(ศิรภัสสรศ์ วงศ์ทองดี,2019,น.19-20) โดยอาจใช้ตัวชี้วัดต่างๆที่อาจแบ่งเป็น 3 ประการเพื่อแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงคือ1.) ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาติต่อหัว (GDP ต่อหัว)เป็นตัวบ่งชี้การเติบโตทางเศรษฐกิจโดยทั่วไป ซึ่งทุกสำนักมักนิยมใช้วัด 2) การผลิตปูนซีเมนต์ต่อหัวเป็นตัวบ่งชี้การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางอุตสาหกรรม และ 3) การผลิตเบียร์ (การบริโภค) ต่อหัวเป็นตัวบ่งชี้มาตรฐานการครองชีพที่ดีขึ้น เป็นตัวบ่งชี้ที่น่าสนใจที่การผลิตเบียร์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้ในช่วงที่เกิดวิกฤตค่าเงินในเอเชีย(พ.ศ.2540-2544) นอกเหนือจากการบริโภคเบียร์เพื่อบรรเทาความเครียดแล้วยังชี้ให้เห็นว่าวิกฤตการณ์ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อชีวิตของผู้คนมากเท่ากับการลดลงอย่างมากของอัตราการเติบโตของ GDP

ในช่วงยุคการพัฒนารัฐและสังคม รัฐบาลได้กำหนดลำดับความสำคัญของนโยบายในแต่ละภาคส่วน เช่นการพัฒนาอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้าในภาคเศรษฐกิจ การพัฒนาชนบทในภาคสังคม การส่งเสริมกำลังแรงงานนอกภาคเกษตรในตลาดแรงงาน การควบคุมอัตราการเติบโตของประชากรผ่านการวางแผนครอบครัวในภาคประชากรศาสตร์ การกำจัดโรคสำคัญในภาคสาธารณสุข และการขยายการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในภาคการศึกษา ด้วยลำดับความสำคัญเหล่านี้ทุกรัฐบาลจึงมุ่งที่จะยกระดับ

สถานะทางเศรษฐกิจของประเทศไทยจากประเทศที่มีรายได้ต่ำมาเป็นประเทศที่มีรายได้ปานกลาง (ศวีระ ธรรมศิริ,2560,น.1)

ในทางตรงกันข้าม ในช่วงยุคต่อมาที่รัฐกำลังไปสู่รัฐที่มีรายได้ปานกลาง รัฐบาลได้เปลี่ยนเป้าหมายนโยบายให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าของ ระยะการพัฒนาโดยให้ความสำคัญกับการยกระดับอุตสาหกรรมในภาคเศรษฐกิจ ลดช่องว่างรายได้ในภาคสังคม การควบคุมแรงงานนอกระบบในตลาดแรงงาน การแก้ไขสังคมผู้สูงอายุในภาคส่วน"ประชากรศาสตร์ การตอบสนองต่อโรคใหม่ๆ เช่น มะเร็ง เบาหวาน โรคทางจิต และเอชไอวี-เอดส์ในภาคสุขภาพ และอุบัติการณ์หลังโรคระบาดรุนแรง เช่น โควิด-19 และส่งเสริมและขยายการศึกษาระดับอุดมศึกษาสู่มวลชน โดยมีนโยบายด้านเศรฐกิจและสังคมที่ให้น้ำหนักที่แตกต่างกัน (สมชัย จิตสุชน ,2547, น.1-6)

ปัญหาสำคัญสังคมไทยจะเลือกทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างไรภายใต้โครงสร้างเศรษฐกิจสังคมไทยที่มีความเปราะบางท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทย ในขณะที่การแก้ไขความเปราะบางทางเศรษฐกิจจะไม่ยั่งยืน หากขาดกุญแจสำคัญคือความสมานฉันท์ในสังคมไทย ประเทศไทยกำลังอยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่ต้องปรับตัวเพื่อรับมือกับความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในบริบทโลกใหม่ที่ไม่เหมือนเดิม ซึ่งเศรษฐกิจและสังคมไทยจำเป็นต้องมี “ภูมิคุ้มกัน” เพื่อให้ประเทศก้าวไปสู่อนาคตอย่างมั่นคงและยั่งยืน จากปัญหาสภาพเศรษฐกิจในอดีตส่งผลต่อความท้าทายที่จะเกิดขึ้นในอนาคต นับตั้งแต่วิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 อัตราการขยายตัวของGDP การส่งออก และอัตราการลงทุนต่อ GDP ลดลงอย่างต่อเนื่อง ส่วนการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของไทยก็โน้มลดลงเรื่อยมา ตัวเลขสถิติเหล่านี้ส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำกว่าประเทศเพื่อนบ้าน ในขณะที่โครงสร้างการส่งออกของไทยยังคงพึ่งพาอุตสาหกรรมโลกเก่า เช่น อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ยานยนต์และชิ้นส่วน ปิโตรเลียมและปิโตรเคมี ซึ่งหากยังไม่มีการปรับตัว คาดว่ามูลค่าการส่งออกจะลดลงในอนาคตทางเลือกในการพัฒนาเศรษฐกิจและโครงสร้างสังคมเหล่านี้ถูกยึดโยงไว้กับบทบาทภาครัฐจากนโยบายทางการเมืองเป็นสำคัญ ที่จะแสดงให้เห็นภาพบทบาทฝ่ายการเมืองในการพัฒนารัฐและสังคมที่มีลักษณะที่แตกต่างกันที่กลุ่มในสังคมอาจต้องเลือกรูปแบบและแนวทางที่เหมาะสมและได้สมดุลภายในสังคมไทย โดยมีลำดับภาพดังต่อไปนี้

2. การปฏิรูปเศรษฐกิจและทักษิโนมิกส์ ของรัฐบาลยุคทักษิณ ชินวัตร

ประเทศไทยได้มาถึงจุดเปลี่ยนที่สำคัญภายหลังวิกฤตค่าเงินเอเชียในปีพ.ศ. 2540 หรือเรียกกันติดปากทั่วไปในประเทศไทยว่า “วิกฤตต้มยำกุ้ง”ที่เกิดขึ้นกับประเทศไทย ในยุครัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ หัวหน้าพรรคความหวังใหม่ จุดแตกหักของวิกฤตเศรษฐกิจครั้งนี้เกิดขึ้นตอนเช้าตรู่วันที่ 2 กรกฎาคม 2540 เมื่อรัฐบาลประกาศลอยตัวค่าเงินบาท ทำให้ค่าเงินบาทอ่อนตัวอย่างทันทีทันใด เป็นวิกฤตทางการเงินที่เริ่มขึ้นในประเทศไทยและลุกลามไปยังภูมิภาคเอเชียอย่างรวดเร็ว และแม้เวลาจะผ่านมากว่า 25 ปีแล้วแต่ผลของวิกฤตยังฝังลึกอยู่กับเศรษฐกิจไทย ซึ่งเผยให้เห็นความเปราะบางทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ (Suehiro, 2008)

คำถามที่ว่าประเทศไทยควรตอบสนองต่อผลกระทบจากภายนอกดังกล่าวอย่างไร ยังคงเป็นข้อกังวลในทางปฏิบัตินับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา หลังจากเกิดวิกฤตค่าเงิน รัฐบาลในภายหลังมีแนวทางทั่วไปสองแนวทาง แนวทางแรกมุ่งเป้าไปที่ 1) สร้างรัฐให้เข้มแข็งที่สามารถจัดการวิกฤติการณ์ได้อย่างมีประสิทธิผล และ 2) เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศภายในระบบทุนนิยมโลก โดยผู้แทนที่ใช้แนวทางที่สองนี้คืออดีตนายกรัฐมนตรีทักษิณ ทักษิณ ที่นำเสนอแนวความคิดเรื่องรัฐที่เข้มแข็งภายใต้กรอบการปฏิรูปประเทศไทยให้ทันสมัย

ซึ่งรัฐบาลมุ่งหวังที่จะบรรลุสถานะประเทศที่มีรายได้สูงโดยการปฏิรูประบบการเมืองและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยสรุปแนวทางของทักษิณ ส่งเสริมความทันสมัยของรัฐ และโดดเด่นด้วยคำหลักของความสามารถในการแข่งขันและประสิทธิภาพทั้งในภาครัฐและเอกชน แต่แนวทางของทักษิณยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาภาคธุรกิจมากกว่าภาคสังคม

2.1การปฏิรูปเศรษฐกิจ และทักษิโนมิกส์

ทักษิณ ชินวัตร ขึ้นสู่อำนาจในปี พ.ศ. 2544 และต้องออกจากประเทศไทยหลังจากการรัฐประหารในเดือนกันยายน พ.ศ. 2549 เขาถูกโจมตีโดยสื่อมวลชนและกลุ่มต่อต้านทักษิณ เนื่องจากการรวบอำนาจอย่างสุดโต่งผสมกับการเลือกที่รักมักที่ชังทางการเมือง และการทุจริต อย่างไรก็ตาม มีนักวิชาการเพียงไม่กี่คนที่มุ่งความสนใจไปที่การปฏิรูปอันทะเยอทะยานของเขา ซึ่งมีเป้าหมายที่จะเปลี่ยนแปลงประเทศไทยจากระบบราชการแบบเดิมๆ ให้เป็นรัฐที่ทันสมัยและเข้มแข็ง ทัดเทียมกับประเทศที่มีรายได้ปานกลางที่เกิดขึ้นใหม่ภายใต้ระบบทุนนิยมโลก (Suehiro , 2014, p.299)

เมื่อทักษิณ ชนะการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนมกราคม พ.ศ. 2544 เศรษฐกิจไทยเริ่มมีสัญญาณฟื้นตัวจากภาวะเศรษฐกิจถดถอยที่เกิดจากวิกฤตค่าเงิน อัตราการเติบโตต่อปีซึ่งลดลงจาก 5.8% ในปี1996 เป็น 10.5% ในปี1998 ได้ฟื้นตัวขึ้นมาที่ระดับ4.4%ในปี 1999 อย่างไรก็ตามประเทศไทยยังอยู่ภายใต้การควบคุมอย่างเข้มงวดของIMF และWorld Bank รายจ่ายทางการคลังยังไม่มีสัญญาณการฟื้นตัวที่แข็งแกร่ง สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) จึงตัดสินใจกำหนดเป้าหมายการเติบโตไว้ที่ร้อยละ 4.0 ถึงร้อยละ 5.0 ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) อย่างไรก็ตาม อัตราการเติบโตภายใต้รัฐบาลทักษิณเกินเป้าหมายของ สศช. โดยสูงถึง 5.3 % ในปี 2545, 7.1% ในปี 2546 และ 6.3% ในปี 2547 ตามลำดับ (Suehiro ,2014, p.306)

อะไรคือองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อการดำเนินงานทางเศรษฐกิจภายใต้ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของทักษิณให้เป็นเช่นนี้ ? คำตอบหนึ่งที่เป็นไปได้สำหรับคำถามนี้คือการผสมผสานที่เป็นเอกลักษณ์ของเขาในการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ชนบทด้วยการลงทุนโดยบริษัทขนาดใหญ่ในเขตเมือง หรือที่เรียกว่า “นโยบายสองทาง (Dual-track policy)”ที่ต้องการเห็นนโยบายภายในประเทศและนโยบายการต่างประเทศก้าวไปพร้อมกัน ส่งเสริมเกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดยการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก ได้แก่การจัดหากองทุนหมู่บ้าน การจัดหาสินเชื่อผ่านธนาคารประชาชน การพักชำระหนี้สำหรับคนในชนบท โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ หรือ OTOP และบริการทางการแพทย์ถ้วนหน้า 30 บาท (อภิชาติ สถิตนิรามัย และดวงมณี เลาวกุล ,2548, น.1-1)

แต่นโยบายในทางกลับกัน การปฏิบัติต่อบริษัทขนาดใหญ่ได้แก่ การระดมเงินทุนจากต่างประเทศผ่านการปฏิรูปตลาดหุ้น การส่งเสริมการลงทุน ผ่านแผนความสามารถในการแข่งขันแห่งชาติ และการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ของรัฐ สินทรัพย์ที่เป็นเจ้าของนโยบายและการปฏิรูปทั้งหมดนี้เรียกว่า “ทักษิโนมิกส์” นักวิชาการหลายคนตั้งข้อสังเกตว่ารูปแบบการเมืองของทักษิณ เป็นไปตามแนวคิดของผู้นำไทยในอนาคต เสนอโดยสมคิด จตุศรีพิทักษ์ ซึ่งเป็นหัวหน้าทีมนโยบายเศรษฐกิจของพรรคไทยรักไท ของทักษิณ โดยสมคิดได้รับแต่งตั้งให้เป็นรองนายกรัฐมนตรีที่รับผิดชอบเรื่องเศรษฐกิจอย่างเต็มที่เมื่อ ทักษิณจัดคณะรัฐมนตรี (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ ,2005)

ทักษิณแสดงความคิดของเขาต่อสาธารณะบ่อยครั้งและต่อสาธารณะว่า “รัฐก็คือบริษัทและนายกรัฐมนตรีก็คือซีอีโอของประเทศ” (ผาสุข และเบเกอร์ ,2539, น.101) ซึ่งหมายความว่านายกรัฐมนตรีก็เหมือนกับ CEO มีหน้าที่รับผิดชอบอย่างเต็มที่ต่อการตัดสินใจขั้นสุดท้ายในการดำเนินกลยุทธ์ของบริษัทหรือในกรณีนี้คือประเทศ และการบริหารงานบุคคลระดับสูง นอกจากนี้ทักษิณยังสั่งให้หน่วยงานของรัฐและ

เจ้าหน้าที่ทุกคนรายงานภารกิจ เป้าหมาย และผลการปฏิบัติงานทุกๆสามเดือนภายใต้ “หลักการสามเดือน” ในลักษณะเดียวกับที่กรรมการของบริษัทเอกชนต้องส่งรายงานทางการเงินรายไตรมาสเกี่ยวกับผลการดำเนินงานต่อผู้ถือหุ้นทุกคน(Suehiro, 2008b, p.241) ความกังวลหลักของทักษิณคือการรับประกันความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยภายใต้คลื่นลูกใหม่ของโลกาภิวัตน์ ด้วยจุดมุ่งหมายนี้เขาขอให้ Michael Porter ศาสตราจารย์ที่มีชื่อเสียงของ Harvard Business School ไปให้คำแนะนำในฐานะที่ปรึกษาพิเศษของนายกรัฐมนตรี เกี่ยวกับแผนความสามารถในการแข่งขันระดับชาติที่จะอ้างอิงถึงแนวความคิดของโรงเรียนที่สอนบริหารุรกิจแบบอเมริกัน (American Business School) อย่างไรก็ตาม ความสำคัญของทักษิณ ในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของไทยในตลาดโลกนั้น เกิดจากการจัดสรรงบประมาณ และการจัดการภาครัฐ (สืบวงค์ กาหวงค์ ,2556) ตัวอย่างเช่นงบประมาณด้านกลาโหมของประเทศจากมุมมองของทักษิณ การแข่งขันด้านอาวุธดูเหมือนจะเป็นเรื่องที่ล้าสมัยของสงครามเย็น ดังนั้นเขาจึงแทบไม่สนใจที่จะเพิ่มเงินคลังด้านกลาโหม การจัดสรรงบประมาณทั้งหมดสำหรับประเทศในการป้องกันแทบจะไม่เพิ่มขึ้นเลยในช่วงที่ ทักษิณ ดำรงตำแหน่ง แม้ว่างบประมาณของรัฐบาลทั้งหมดจะเพิ่มขึ้นจาก 860 พันล้านบาทในปี 2543 เป็น 1,250 พันล้านบาทในปี 2548 ก็ตาม

2.2 กรอบการปฏิรูปการเมืองและความทันสมัย

ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น ทักษิณ ใช้นโยบายเศรษฐกิจแบบสองทางหรือนโยบายคู่ขนาน แม้ว่าการส่งเสริมเศรษฐกิจ ในระดับรากหญ้าจะทำให้เขาได้รับความนิยมมากขึ้น แต่นโยบายและโครงการที่เน้นประชานิยมเป็นเพียงแง่มุมหนึ่งของแนวทางโดยรวมเท่านั้น แต่มีผลทางการเมืองโดยเฉพาะหลังจากเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 เมื่อพรรคไทยรักไทยของเขาได้ รับชัยชนะ 377 ที่นั่งจากทั้งหมด 500 ที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งทั่วไป (นพรัตน์ วงศ์วิทยาพาณิชย์, 2550)

ทักษิณ ได้ให้ความสำคัญกับนโยบายในแนวทางที่สองของเขา นั่นคือการส่งเสริมกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ในเขตเมืองไปสู่การปฏิรูปรัฐ ขั้นที่ 2 ของ ทักษิณที่เริ่มต้นขึ้น ในพ.ศ. 2548 ประการแรก เขาดำเนินแผนการอันทะเยอทะยานในการปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นรัฐที่ทันสมัยเหมาะสมกับสถานะทางเศรษฐกิจของประเทศที่มีรายได้ปานกลาง ในสายตาของทักษิณระบอบการเมือง ระบบราชการ และการบริการสาธารณะของไทยขณะนั้นเป็นระบบที่ “ล้าสมัย” เป็นสถาบันที่ล้าสมัยที่จะแยกประเทศไทยออกจากระบบทุนนิยมโลก ตามความคิดของเขา ประเทศที่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจจะต้องปฏิรูปสถาบัน แนวปฏิบัติ และค่านิยมทางสังคมของตนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ใหม่ของโลก เช่นเดียวกับที่บริษัทสมัยใหม่จำเป็นต้องปฏิรูปการบริหารจัดการเพื่อให้ทันกับยุคสมัย (สุปรีดี พิบูลย์พัฒน ,2547,น.1-8)

แนวนโนบายของทักษิณ เป็นผลผลิตจากกลยุทธ์ของเขาเพื่อให้แน่ใจว่าประเทศไทยจะอยู่รอดได้ภายใต้ระบบทุนนิยมโลก และเขามักจะใช้คำสำคัญ เช่น ความรู้ เทคโนโลยี การจัดการ และการเงิน ในการอธิบายสาระสำคัญของ “แผนพัฒนาประเทศไทย” ทักษิณนำเสนอแผนพัฒนาประเทศไทยแก่นักลงทุนทั้งในประเทศและต่างประเทศกว่า 1,000 ราย ณ ทำเนียบนายกรัฐมนตรีในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2548 โดยเขาได้จัดทำโครงร่างโครงการขนาดใหญ่มูลค่า 1,800 พันล้านบาท (45 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ)ใน แผนพัฒนาประเทศไทยวางแผนที่จะจัดสรรการลงทุนสำหรับภาคส่วนต่อไปนี้ โครงการพลังงาน (23.6% ของทั้งหมด), การขนส่ง (18.4%), การขนส่งสาธารณะรวมถึงรถไฟใต้ดินและรถไฟฟ้า BTS ใน กรุงเทพฯ (16.9%), ที่อยู่อาศัย (13.8%), ทรัพยากรน้ำ (11.7%) การศึกษา (5.7%) และการสาธารณสุข (5.6%) ในส่วนของกองทุนรวมที่จะลงทุน รัฐบาลประเมินว่าสามารถจัดหาแหล่งเงินกู้ได้ 628 พันล้านบาท (หรือ 36.9%) รายได้มาจากรัฐวิสาหกิจ 247 พันล้านบาท (14.5%) และการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ของรัฐ 172 พันล้านบาท

(10.1%) สินทรัพย์ที่รัฐเป็นเจ้าของ และส่วนที่เหลือ (38.5%) จาก การลงทุน ของบริษัท เอกชน (Suehiro, 2008, p. 258–259)

แต่ทักษิณตระหนักถึงอุปสรรคสำคัญสองประการในการส่งเสริมแผนพัฒนาประเทศไทย สองประการคือการบริการที่ไม่มีประสิทธิภาพของภาครัฐอันเนื่องมาจากความเข้มงวดของระบบราชการแบบดั้งเดิม และระบบงบประมาณที่มีอยู่ ซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมที่เข้มงวดของสายงานตามกระทรวง ด้วยเหตุผลเหล่านี้ ทักษิณจึงเร่งปฏิรูปภาครัฐโดยใช้คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (กพร.) ซึ่งจัดตั้งขึ้นเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2545 ขณะเดียวกันทักษิณได้ริเริ่มการปฏิรูประบบงบประมาณอย่างถึงรากถึงโคนตามแนวคิดของระบบงบประมาณตามผลการปฏิบัติงานเชิงกลยุทธ์(SPBBS) แทนที่ระบบงบประมาณการวางแผนการเขียนโปรแกรม (PPBS) แบบเดิม ซึ่งอิงตามคำขอของรัฐมนตรี (Suehiro , 2014,p. 324–334) การตั้งชื่อแผนพัฒนาประเทศไทย ดูเหมือนจะบอกเป็นนัยว่าเป้าหมายสุดท้ายของกระบวนการปฏิรูป คือระบอบการเมือง

แม้ว่าทักษิณไม่มีเจตนาที่จะเปลี่ยนแปลงระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข นอกเหนือจากจุดยืนทางการเมืองที่ระมัดระวังแล้ว ทักษิณยังแสดงพฤติกรรมที่สะท้อนถึงสถาบันการเมืองชั้นสูง บางกิจกรรมดังกล่าวทำให้ดูเหมือนว่าทักษิณจะท้าทาย จึงถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองในเวลาต่อมา ซึ่งส่งผลให้มีการเคลื่อนไหวขับไล่เขาออกจากเวทีการเมือง (McCargo ,2009) ในระยะยาวกิจกรรมของทักษิณ รวมถึงการรวบอำนาจ การปฏิรูปประเทศ และการท้าทายค่านิยมดั้งเดิม ส่งผลให้เกิดการรัฐประหารที่นำโดยพล.อ. สนธิ บุญยรัตกลิน ผู้บัญชาการทหารบก ในเดือนกันยายน 2549 อย่างไรก็ตาม ผู้นำทางการเมืองที่ติดตามทักษิณ ก็ไม่ละทิ้งความคิดของเขา รัฐบาลชุดต่อมายังเดินตามแผนการของเขาในการเชิญชวนเงินทุนจากต่างประเทศมาลงทุนในโครงการขนาดยักษ์ที่ยังได้รับการกระทำซ้ำ โดยรัฐบาล ยิ่งลักษณ์ รัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ และรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ ในเวลาต่อมา

3. ประเทศไทย 4.0ของรัฐบาลประยุทธ จันทร์โอชา

ความซบเซาทางเศรษฐกิจและความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ที่เพิ่มขึ้น นับตั้งแต่รัฐประหาร พ.ศ. 2549 ทำให้ประเทศไทยประสบปัญหาเศรษฐกิจซบเซาในระยะยาว ยกเว้นในปี พ.ศ. 2553 และ พ.ศ. 2555 ที่ให้ข้อมูลทางเศรษฐกิจเพื่อให้เห็นจุดนี้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เดิมประเทศไทยมีการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนจนกระทั่งปี 1996 อย่างไรก็ตามเมื่อเข้าสู่ทศวรรษ2553 ประเทศไทยเริ่มแสดงผลการดำเนินงานทางเศรษฐกิจที่ต่ำที่สุดไม่เพียงแต่เทียบในกลุ่มประเทศอาเซียนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่อื่นๆ ในเอเชียด้วย เช่น จีนและอินเดีย ดังนั้นในช่วงกลางทศวรรษ 2553 นักเศรษฐศาสตร์ส่วนใหญ่จึงยืนกรานว่าประเทศไทยติดกับดักรายได้ปานกลาง (ศวีระ ธรรมศิริ,2560) แม้ว่าสาเหตุของกับดักรายได้ปานกลางสำหรับประเทศใดๆ ไม่สามารถนำมาประกอบกับประเทศอื่นๆได้ แต่อย่างไรก็ตามอาจกล่าวได้ว่าปรากฏการณ์ทั่วไปที่เกิดขึ้นในประเทศที่ประสบปัญหากับดักรายได้ปานกลางคือรูปแบบการพัฒนาของการพึ่งพาความได้เปรียบที่มีต้นทุนต่ำ กล่าวอีกนัยหนึ่งประเทศเหล่านี้ยังคงปฏิบัติตามรูปแบบการพัฒนาซึ่งขึ้นอยู่กับการป้อนแรงงานราคาถูกและกองทุนต้นทุนต่ำอย่างต่อเนื่อง โดยไม่มีการเพิ่มผลผลิตหรือปรับปรุงประสิทธิภาพการลงทุน (Gill and Kharas ,2007)

ภายใต้เงื่อนไขเหล่านี้ เมื่อค่าจ้างเริ่มสูงขึ้น อัตราการเติบโตก็จะลดลงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ประเทศไทยก็เป็นเช่นนั้นจริงๆ นอกจากภาวะเศรษฐกิจซบเซาในระยะยาวแล้ว ประเทศไทยยังประสบปัญหาร้ายแรงอีกประการหนึ่งก็คือความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้น แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทั้งสัดส่วนของประชากรที่อยู่ในความยากจนและค่าสัมประสิทธิ์จินี(Gini) ในช่วงปี พ.ศ. 2545 ถึง พ.ศ. 2563 เป็นเวลาหลายทศวรรษแล้วที่ความพยายามลดความยากจนเป็นหนึ่งในเป้าหมายระดับชาติที่สำคัญที่สุดสำหรับทุกรัฐบาลใน

ประเทศไทยที่จะบรรลุเป้าหมาย ตั้งแต่ทักษิณได้ประกาศยุติสงครามต่อต้านความยากจน และเปลี่ยนลำดับความสำคัญของนโยบายไปเป็นการขยายบริการด้านสวัสดิการไปยังกลุ่มผู้มีรายได้น้อย (Suehiro 2008 , p.253–255) ทำให้เปอร์เซ็นต์ของประชากรที่อาศัยอยู่ในความยากจนยังคงอยู่ในเวลาต่อมา และน่าประทับใจที่ลดลงจาก 32.4% ในปี 2545 เป็น 6.8% ในปี 2563 อย่างไรก็ตามค่าสัมประสิทธิ์จินิ Gini ไม่มีการเปลี่ยนแปลงที่มีนัยสำคัญในช่วงเวลาเดียวกัน แม้ว่าตัวเลขจะลดลงเล็กน้อยจาก 0.418 ในปี 2545 เป็น 0.350 ในปี 2563 โดยปกติ โดยหากค่าสัมประสิทธิ์ จินิ ในบางประเทศเกิน 0.350 ถือว่าประเทศนั้นมีความเท่าเทียมกันน้อยกว่าในแง่ของการกระจายรายได้ จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่าประเทศไทยอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีการกระจายรายได้ไม่เท่ากัน

ยุทธศาสตร์รัฐของประเทศไทย 4.0 ที่ถูกบรรยายที่สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย พ.ศ. 2559 โดยนายสุวิทย์ เมษินทรีย์ ชี้ให้เห็นเหตุผลสำคัญสองประการในการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติใหม่สำหรับประเทศไทย ประการแรกคือความต้องการติดตามประเทศที่ก้าวหน้าในการกำหนดยุทธศาสตร์ระดับชาติ เช่นกลยุทธ์ “A Nation of Makers” ในสหรัฐอเมริกา “นวัตกรรมการออกแบบ” ในสหราชอาณาจักร “Smart Nation” ในสิงคโปร์ และ “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” ในเกาหลีใต้ คำสำคัญที่ใช้กันทั่วไปในกลยุทธ์เหล่านี้คือนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศ (สุวิทย์ ,2559)เหตุผลที่สองสำหรับกลยุทธ์ใหม่คือความจำเป็นในการเอาชนะกับดักรายได้ปานกลางที่อธิบายไว้ข้างต้นในบริบทนี้

รัฐบาลประยุทธ์ได้ประกาศยุทธศาสตร์รัฐใหม่ “ประเทศไทย 4.0” ในช่วงกลางปี 2559 สองปีหลังจากการรัฐประหาร ที่น่าสนใจคือสมาชิกหลายคนของทีมเศรษฐกิจที่นำเสนอแนวคิดประเทศไทย 4.0 ล้วนเคยเป็นสมาชิกของทีมเศรษฐกิจในรัฐบาลทักษิณ บุคคลสำคัญได้แก่นายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ ซึ่งดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีที่รับผิดชอบเรื่องเศรษฐกิจทั้งในรัฐบาลทักษิณ และรัฐบาลประยุทธ์ นายสุวิทย์ เมษินทรีย์ ซึ่งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ในรัฐบาลทักษิณ และได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีในเดือนธันวาคม 2559 นายอุตตมะ สาวนายน ซึ่งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสารสนเทศและการสื่อสารระหว่างเดือนสิงหาคม 2558 ถึงกันยายน 2559 และต่อมาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมตั้งแต่เดือนธันวาคม 2559 ถึงมกราคม 2562 และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2562 ถึงกรกฎาคม 2563 และ สุดท้ายนายสนธิรัตน์ สนธิจิรวงศ์ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ในเดือนพฤศจิกายน 2560 และต่อมาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพลังงาน

แนวคิดของประเทศไทย 4.0 มาจากแนวคิด “อุตสาหกรรม 4.0” ของรัฐบาลเยอรมนี อุตสาหกรรม 4.0 หมายถึงขั้นตอนใหม่ของอุตสาหกรรมการผลิตบนพื้นฐานของปัญญาประดิษฐ์ (AI) อินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (IoT) และโรงงานอัจฉริยะ ตรงข้ามกับ “อุตสาหกรรม 1.0” ซึ่งอิงจากการผลิตในโรงงานโดยใช้น้ำและไอน้ำเป็นแหล่งพลังงาน “อุตสาหกรรม 2.0” ซึ่งอิงจากการผลิตจำนวนมากโดยใช้ไฟฟ้า และ “อุตสาหกรรม 3.0” ซึ่งอิงจากการผลิตแบบยืดหยุ่นโดยใช้ระบบคอมพิวเตอร์ ในขณะที่ “อุตสาหกรรม 4.0” มุ่งเน้นไปที่ระบบการผลิตแบบอุตสาหกรรม “ประเทศไทย 4.0” จึงต้องคำนึงถึง การเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจโดยรวม ตามลำดับพัฒนาการสังคมตั้งแต่ประเทศไทย 1.0 ที่มีพื้นฐานมาจากการเกษตรกรรม ประเทศไทย 2.0 ว่าด้วยอุตสาหกรรมเบาและการทดแทนการนำเข้า และไทยแลนด์ 3.0 ด้านอุตสาหกรรมหนักและการส่งเสริมการส่งออก ในการวางแนวความคิดนี้ประเทศไทย 4.0 จะถือเป็นก้าวใหม่ของระบบเศรษฐกิจที่โดดเด่นด้วยนวัตกรรมผ่านไอทีและเศรษฐกิจดิจิทัล โดยสุวิทย์เป็นผู้เสนอต้นแบบประเทศไทย 4.0 ในปี พ.ศ. 2559 จากนั้นแนวคิดดังกล่าวได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมเป็นแผนแม่บทสำหรับ “อุตสาหกรรมประเทศไทย 4.0” โดยกระทรวงอุตสาหกรรมในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2559 รวมถึงความเป็นมา กับดักหลักสามประการ สามกลไก

สำคัญในการเติบโตเพื่อเอาชนะกับดักเหล่านี้ และผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจที่คาดการณ์ไว้ แผนดังกล่าวเริ่มต้นด้วยการยืนยันถึงผลการดำเนินงานที่ย่ำแย่ของประเทศไทยในภาคอุตสาหกรรมในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา (พ.ศ. 2549-2558) โดยมีตัวบ่งชี้การเติบโตที่ซบเซาของอัตราการเติบโตของอุตสาหกรรมต่อปี (3.0%) การลงทุนในภาคการผลิต (2.0%) และการส่งออกผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (5.4%) และผลผลิตรวมหรือ TFP (0.7%) โดยเฉพาะการเติบโตที่ช้าของ TFP ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจไทยซบเซาในระยะยาว (สำนักโฆษก ,2560)

แผนประเทศไทย 4.0 จึงกำหนดเป้าหมายอุตสาหกรรมเชิงยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา 10 อุตสาหกรรม ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2559, น.9–12) กลุ่มแรกเป็นกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีอยู่ 5 กลุ่ม (First S-curve) ซึ่งควรปรับเปลี่ยนรูปแบบให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีใหม่ๆ กลุ่มนี้ประกอบด้วย (1) รถยนต์ยุคใหม่ รวมถึงรถยนต์ปลั๊กอินไฮบริดและรถยนต์ไฟฟ้า (PHEV และ EV) (2) อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ เช่น วงจรพิมพ์แบบยืดหยุ่น และการออกแบบไมโครอิเล็กทรอนิกส์ (3) การท่องเที่ยวทางการแพทย์และสุขภาพ (4) เกษตรกรรมและชีวภาพ (เทคโนโลยีชีวภาพ) และ (5) การแปรรูปอาหารรูปแบบใหม่ เช่น อาหารทางการแพทย์และอาหารเสริม กลุ่มที่สองประกอบด้วยอุตสาหกรรมที่มุ่งเน้นอนาคต (New S-curve) ที่ควรเป็นเป้าหมายการพัฒนาใหม่ ซึ่งรวมถึง (6) วิทยาการหุ่นยนต์ (7) การบินและโลจิสติกส์ รวมถึง MRO (การบำรุงรักษา การซ่อมแซม และการยกเครื่อง) สำหรับอุตสาหกรรมการบินและอวกาศ (8) เชื้อเพลิงชีวภาพและ เคมี ชีวภาพ (9) เศรษฐกิจดิจิทัล รวมถึงศูนย์ข้อมูล เมืองอัจฉริยะ สื่อสร้างสรรค์และแอนิเมชั่น และ (10) ศูนย์กลางทางการแพทย์

4. ความพยายามหาสมดุลการพัฒนาแบบไทย

คนไทยมักจะหลีกเลี่ยงความคิดและการกระทำอย่างสุดโต่ง หากกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งยืนกรานนโยบายแบบสุดโต่ง อีกกลุ่มตรงข้ามมักเสนอนโยบายหนึ่งที่ถ่วงดุลการต่อต้าน เพื่อลดผลกระทบของนโยบายนั้น พฤติกรรมดังกล่าวโดยทั่วไปก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมทั้งหมดมากกว่ากลุ่มผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม พฤติกรรมการหลีกเลี่ยงสุดขั้วสองประการ มักถูกพูดถึงในลักษณะการเลือกทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิทา) ซึ่งถือเป็นแนวทางที่ถูกต้องตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา แต่แท้จริงแล้วนโยบายเศรษฐกิจของไทยที่มีทิศทางที่แตกต่างกันสองทิศทางนั้นให้ผลคล้ายคลึงกับแนวทางสายกลางในพระพุทธศาสนา เนื่องจากความเคลื่อนไหวทั้งสองได้ส่งผลกระทบซึ่งกันและกันเพื่อนำพาประเทศไทยไปสู่การสร้างเศรษฐกิจมหภาคที่ดีและสังคมที่มั่นคง ตัวอย่างที่ดีของสิ่งนี้อาจพบได้ในความสัมพันธ์ระหว่างแนวทางแบบนิค (NIC) และแนวทางแบบแนค(NAIC)ของทศวรรษ 1980 แนวทางนิคมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมที่มุ่งเน้นการส่งออกและอุตสาหกรรมหนักเพื่อสนับสนุนบริษัทขนาดใหญ่ในเขตเมือง ในขณะที่แนวทางแบบแนค มีวัตถุประสงค์เพื่อลดช่องว่างทางรายได้เพื่อประโยชน์ของผู้คนในชนบท ทั้งสองแนวทางยังคงรักษาความสัมพันธ์ที่ส่งเสริมในการจัดการเศรษฐกิจของประเทศ แม้ว่าแนวทางสองประการดังกล่าวจะทำให้คนไทยมีรายได้ต่อหัวลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับชาวเอเชีย แต่ยังสร้างสังคมที่มีความยืดหยุ่นและฟื้นตัวได้มากขึ้นเมื่อเผชิญกับแรงกระแทกจากภายนอก

เราสามารถสังเกตความพยายามหาจุดสมดุลในการพัฒนาจากความสัมพันธ์ที่คล้ายคลึงกันระหว่างแนวทางของทักษิณ และเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในการตอบสนองต่อวิกฤติเศรษฐกิจหลังปี 2540 หากรัฐบาลผลักดันแนวทางของทักษิณ โดยเน้นความสามารถในการแข่งขัน ประสิทธิภาพ และผลการดำเนินงานทางเศรษฐกิจ สังคมไทยในมุมมองของผู้เขียนอาจประสบกับการแบ่งขั้วสองขั้วระหว่างผู้ที่ปฏิบัติตาม นโยบายของทักษิณ กับผู้ที่จะถูกกีดกันจากนโยบายเหล่านี้ ในแง่นี้

ต้องมีการตัวสร้างเสถียรภาพในการลดผลกระทบของนโยบายที่รุนแรงต่อสังคม อย่างไรก็ตามในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาบุคคลชั้นนำที่จัดการและกำกับดูแลแผนพัฒนาระดับชาติและหน่วยงานของรัฐได้ประสานผลประโยชน์ที่แตกต่างกันอย่างมีประสิทธิผล แม้ต่างฝ่ายก็เผชิญกับอุปสรรคทั้งคู่ ประการแรกสมาชิกทีมเศรษฐกิจนำโดยรองนายกรัฐมนตรีสมคิดลาออกจากคณะรัฐมนตรีประยุทธ์ เมื่อเดือนกรกฎาคม 2563 ได้แก่นายนายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ นายสุวิทย์ เมษินทรีย์ (รัฐมนตรีกระทรวงอุดมศึกษา) นายอุตตม สาวนายน (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง) นายสนธิรัตน์ สนธิจิรวงศ์ (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพลังงาน) และนายกอบศักดิ์ ฟูตระกูล (รองเลขาธิการนายกรัฐมนตรี) แสดงว่าขณะนี้ยังไม่มีทีมงานหลักในการจัดการประเทศไทย 4.0 ภายในรัฐบาลประยุทธ์อีกต่อไป ประการที่สองรัฐบาลไม่มีองค์กรเฉพาะเพื่อสร้างสมดุลระหว่างการแข่งขันผลประโยชน์ของแผนระดับชาติทั้งสอง เช่น โครงการขนาดใหญ่ที่ใช้พลังงานของการพัฒนา เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก(EEC) และวัตถุประสงค์คาร์บอนเป็นกลางของแบบจำลองเศรษฐกิจบีซีจี เป็นเรื่องจริงที่นายกรัฐมนตรีเป็นประธานคณะกรรมการบริหารEEC ไทยแลนด์ 4.0 และคณะกรรมการบริหาร BCG อย่างไรก็ตามความเป็นจริงแล้วประยุทธ์ ไม่มีวิสัยทัศน์หรือความสามารถในการกำกับดูแลแผนระดับชาติทั้งสองฉบับขณะเดียวกันไม่มีช่องทางอย่างเป็นทางการ ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลและแนวคิดระหว่างการดำเนินการ ประการที่สามมีความขัดแย้งโดยธรรมชาติระหว่างการพึ่งพาต่างประเทศในไทยแลนด์ 4.0 และการพึ่งพาตนเอง ใน BCG Economy Model แม้ว่าบีซีจีจะวางแผนปรับปรุงการพึ่งพาตนเอง แต่อุตสาหกรรมยุคหน้าส่วนใหญ่ได้รับการส่งเสริมในประเทศไทย 4.0 ขึ้นอยู่ กับเงินทุนและเทคโนโลยีจากต่างประเทศทั้งหมดหรือบางส่วน จึงไม่มีแผนที่เป็นรูปธรรมในการพัฒนาบริษัทในท้องถิ่นที่มีความสามารถเพื่อดำเนินอุตสาหกรรมยุคหน้า นอกจากนี้แม้แต่ในขอบเขตของ “อุตสาหกรรม” ของ BCG ประเทศไทยก็ยังมีผลงานที่ย่ำแย่ในด้านธุรกิจสตาร์ทอัพ เมื่อเปรียบเทียบกับมาเลเซียและอินโดนีเซีย ที่สำคัญกว่านั้นแผนระดับชาติ 2 แผนของประเทศไทย 4.0 และแบบจำลองเศรษฐกิจ BCG ขาดมุมมองดั้งเดิมในการแก้ไขปัญหาสำคัญในที่สุด

การไม่มีแผนงานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านสำคัญของเศรษฐกิจดิจิทัล ได้อาจกลายเป็นอุปสรรคสำคัญสำหรับประเทศไทยในการบรรลุเป้าหมายของประเทศไทย 4.0 ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาประเทศไทยเผชิญกับสังคมสูงวัยที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็วและการขาดแคลนกำลังแรงงาน เว้นแต่รัฐบาลจะเปิดตัวแผนระยะยาวในการนำระบบประกันสังคมที่ครอบคลุมมากขึ้น และเพื่อปกป้องแรงงานข้ามชาติในตลาดแรงงาน ประเทศไทยจะต้องเผชิญกับการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดลงไม่ช้าก็เร็ว หากรัฐบาลตั้งใจที่จะสร้างสังคมที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์อย่างแท้จริงก็จำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยน โครงสร้างการใช้พลังงานที่มีอยู่โดยพื้นฐาน ซึ่งอิงจากเชื้อเพลิงฟอสซิลเป็นหลัก ปัญหาทั้งสามนี้ท้าทายการบรรลุวิสัยทัศน์ระยะยาวของประเทศไทยอย่างจริงจัง แล้วทางเลือกอื่นของประเทศไทยคืออะไร? นับตั้งแต่สมัยทักษิณ ประเทศไทยพยายามที่จะบรรลุสถานะเป็นประเทศที่มีรายได้สูง อย่างไรก็ตามการจะบรรลุเป้าหมายนี้จำเป็นต้องเลือกการเติบโตทางเศรษฐกิจโดยเสียค่าใช้จ่ายในการพัฒนาสังคม หรือต้องยกระดับสถานะทางเศรษฐกิจของประเทศโดยคำนึงถึงความสุขของบุคคลและสังคม คนไทยส่วนใหญ่พร้อมที่จะเสียสละบางสิ่งแล้วหรือไม่และหากไม่ต้องการทำเช่นนี้ ดังนั้นแทนที่จะแสวงหาสถานะรายได้สูงฝ่ายเดียว ประเทศไทยควรพยายามบรรลุการพัฒนาสังคมในแบบไทย แม้ว่าอาจหมายถึงการเป็นประเทศที่มีรายได้ปานกลางบนต่อไปก็ตาม

ในการแสงหาสมดุลในการพัฒนาประเทศไทยก็เชนเดียวกับประเทศอื่นๆ สาเหตุของการพัฒนาที่ไม่สมดุลของประเทศไทยตลอด 4 ทศวรรษที่ผานมา เริ่มจากแนวคิดที่มุงพัฒนาเศรษฐกิจเสรีนิยมหรือทุนนิยมเพื่อสรางการเติบโตและความมั่งคั่ง โดยละเลยความมีเสถียรภาพ และความยั่งยืนในระยะยาว ซึ่งควรไดมาจากความสามารถในการพึ่งตนเองในดานเทคโนโลยี ทรัพยากร คุณภาพของคน ความเสมอภาคของคนใน

สังคม ตลอดจนความเปนธรรมในการแบงสรรปจจัย ทรัพยากรและผลผลิต เพื่อขจัดความขัดแยงและเปนที่มาของความสุขของคนในสังคม ทั้งนี้อยูภายใต้กรอบการ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อความยั่งยืนในระยะยาว (อารี วิบูลย์พงศ์และคณะ,2553) การพัฒนาประเทศไปสูความยั่งยืนในระยะยาว ต้องทำโดยการสรางสมดุลระหวางการเติบโตทางเศรษฐกิจกับ การใชทรัพยากรเปนประเด็นสำคัญของโลกปจจุบัน ซึ่งทุกประเทศมีสวนรับผิดชอบตอความอยูดีมีสุขของประชาชนของตนและของโลกรวมกัน

5.สรุป

ในรอบ 20 ปีมานี้ประเทศไทยยังมีความขัดแย้งทางการเมืองอย่างรุนแรงนับตั้งแต่ปีพ.ศ. 2549 เป็นต้นมาได้ขยายตัวลุกลามจนเกิด เหตุการณ์นองเลือดถึง 4 ครั้งคือวันที่ 7 ตุลาคม 2551 วันที่ 13 เมษายน 2552 การใช้กำลังทหารเข้าขอคืนพื้นที่ จากกลุ่มผู้ประท้วงทางการเมืองเมื่อวันที่ 10 เมษายน 2553 และ 19 พฤษภาคม 2553 เหตุการณ์ความขัดแย้งดังกล่าวมีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศในด้านหนึ่ง เศรษฐกิจผูกขาดเช่นระบบสัมปทานต่างๆ ซึ่งอิงกับอำนาจรัฐได้ก่อให้เกิดผลตอบแทนส่วนเกิน หรือค่าเช่าทางเศรษฐกิจมหาศาลแก่นักธุรกิจบางกลุ่ม และชักนำให้นักธุรกิจหลายกลุ่มที่มีแหล่งรายได้หลักจากสัมปทานจากรัฐ เขาสู่อำนาจทางการเมือง ในอีกด้านหนึ่งความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจ ในระดับที่สูงไม่ว่าจะเป็นความเหลื่อมล้ำด้านรายได ้และด้านทรัพย์สินปัจจัยทั้งสองด้านนี้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อความขัดแย้งทางการเมือง และความมั่นคงของระบบประชาธิปไตยกล่าวคือ นักการเมืองบางกลุ่ม มองเห็นช่องโอกาสในการหาเสียงโดยการใช้ “นโยบายประชานิยม แบบขาดวินัยการคลัง” ซื้อใจคนจนและคนชั้นกลางระดับล่าง ในขณะเดียวกันกลุ่มคนชั้นกลางและคนมีฐานะเชื่อว่าการดำเนินนโยบายประชานิยมเป็นการถลุงเงินภาษีที่เก็บมาจากกลุ่มของตนหรือมิฉะนั้นรัฐก็ต้องก่อหนี้สาธารณะเพิ่มขึ้น จนอาจเป็นเหตุให้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจและการปฏิวัติรัฐประหาร

เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวการพัฒนาเศรษฐกิจละสังคมไทยภายใต้การนำของฝ่ายการเมืองที่มีทิศทางเปลี่ยนแปลงไปมา ที่สังคมไทยยังไม่อาจแสวงหาจุดลงตัวที่พอดีได้ในเร็ววัน จึงควรที่จะเน้นการพัฒนาที่ต้องเติบโตแบบยั่งยืน ภายใตการบริหารตามทางเดินในลักษณะสายกลาง โดยมีเปาหมายการพัฒนาให โครงสรางเศรษฐกิจมีความสมดุลและยั่งยืนบนฐานศักยภาพที่สามารถพึ่งตนเองได้ บนความสมดุลระหวาง 3 มิติคือ เศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรและสิ่งแวดลอม ในลักษณะต้องเดินสายกลางของทุกสถาบันการเมือง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงอุตสาหกรรม. (2559). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมไทย 4.0 ระยะ20ปี: พ.ศ.2560-2579* กรุงเทพ: กระทรวงอุตสาหกรรม.

นพรัตน์ วงศ์วิทยาพาณิชย์. (2550). *การก่อเกิดรัฐบาลพรรคเดียวในการเมืองไทย:ศึกษากรณีพรรคไทยรักไทย(*วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาการปกครอง คณะรัฐศาสตร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , กรุงเทพ.

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ .(2005). *สู่ ทักษิณาธิปไตย.* Bangkok: Open Books.

สืบวงค์ กาฬวงค์ . (2556). การจัดการภาครัฐยุคใหม่ในรัฐบาลทักษิณ:ความสำเร็จและความล้มเหลว *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี*, 1 (2), 62-68.

สุปรีดี พิบูลย์พัฒน .(2547). *ทักษิโณมิกส์(Thaksinomics)รายงาน การเสวนาในหัวขอ “Thaksinomics”* โดย ศ.รังสรรค์ ธนะพรพันธ์ จัดโดย คณะเศรษฐศาสตรมหาวิทยาลัยธรรมศาสตรเมื่อวันจันทรที่ 23 สิงหาคม 2547. หน้า1-8.

สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2559). *โลกเปลี่ยน คนปรับ หลุดจากกับดัก ขยับสู่ความยั่งยืน.* กรุงเทพ: กระทรวงการอุดมศึกษาฯ.

สำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (2560). *วารสารไทยคู่ฟ้า,* 33

สมชัย จิตสุชน. (2547). *เหลียวหลังแลหน้า :ยี่สิบปีเศรษฐกิจสังคมไทย* การสัมนาวิชาการประจำปี 2547 สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย วันที่ 27-28 พฤษจิกายน 2547 โรงแรมแอมบาสเดอร์จอมเทียน ชลบุรี. หน้า1-6.

ศวีระ ธรรมศิริ. (2560). *กับดักรายได้กับประเทศกำลังพัฒนา.* (วิทยานิพนธ์ เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต) คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพ.

ศิรภัสสรศ์ วงศ์ทองดี. (2562). การพัฒนาเศรษฐกิจกับเป้าหมายสูงสุด. *วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย,* 2 (2), 15-29.

อภิชาติ สถิตนิรามัย และดวงมณี เลาวกุล. (2548). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาทวิวิถี:ความสำเร็จและความล้มเหลวการสัมมนาประจำปี 2548* ครั้ง28 คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่14-15 มิถุนายน 2548, หน้า1-1-1-20.

อารีวิบูลยพงศและคณะ. (2553). *รายงานการวิจัยเชิงบูรณาการเศรษฐกิจสมดุลใหม่ ความสมดุลทางเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดลอม สูการพัฒนาที่มั่นคงและยั่งยืน.* กรุงเทพ:สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

Phongpaichit, P. & Baker, C. (2004). *Thaksin: The Business of Politics in Thailand*. Chiang Mai: Silkworm Books.

McCargo, D. (2009). Thai Politics as Reality TV. *Journal of Asian Studies,* 68 (1) ,7–19. https://doi. org/10.1017/S0021911809000072.

Suehiro, A. (2008). *The Trajectory and Prospects of East Asian Economies*. Singapore: NUS Press.

Suehiro , A. (2008). Socio-economic policies and reform of the budget system: “The Kingdom of Thailand modernization framework” proposed by prime minister Thaksin. In Yoshifumi , T. and Tsuruyo, F. (eds.), *Thailand in motion: Political and administrative changes, 1991–2006*, pp. 237–285. Chiba: JETRO Institute of Developing Economies. http://doi.org/10.20561/00042568.

Suehiro, A. (2014). Technocracy and Thaksinocracy in Thailand: Reforms of the Public Sector and the Budget System under the Thaksin Government. *Southeast Asian Studies*, 3 (2), 299–344. https:// doi.org/10.20495/seas.3.2_299.

Gill, I. & Kharas, H. (2007). *An East Asian Renaissance: Ideas for Economic Growth.* Washington D.C.: The World Bank.